

Міністерство охорони здоров'я України
Українська медична стоматологічна академія

РЕАЛІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

*Матеріали навчально-наукової конференції
з міжнародною участю
25 березня 2021 року*

ПОЛТАВА – 2021

виснаження студенти віддали б перевагу.

Чому так важливо викладачам-кураторам студентських груп проводити бесіди для виявлення шляхів подолання стресу вихованцями? Насамперед це необхідно для раннього виявлення дисфункціональних стратегій подолання, які включають застосування транквілізаторів, стимуляторів, уживання алкоголю, залежність від гри на ПК або мобільному телефоні. Ці дисфункціональні стратегії подолання стресу тісно пов'язані з професійним вигоранням. Використання цих стратегій підвищує ймовірність того, що студенти будуть страждати від вигорання. Ще більш тривожним є той факт, що деякі студенти вживають «легкі» наркотики від стресу й виснаження, а чимало студентів уживають алкоголь, щоб зменшити стрес. Достовірно відомо, що вживання алкоголю, психостимуляторів, а також комп'ютерні ігри сильно впливають на формування професійного вигорання. Деякі студенти, які вживали алкоголь, частіше вживали наркотики й відмовлялися від психологічної підтримки сім'ї, не змогли продовжувати свою професійну діяльність [7]. Висновок про те, що соціальна підтримка сім'ї має захисний ефект, відповідає дійсності. Студенти, які обрали цю функціональну стратегію подолання, віддали перевагу менш дисфункціональним стратегіям, таким як алкоголь і наркотики. Зловживання алкоголем і наркотиками серед практикуючих лікарів і студентів-медиків підтверджується літературою. До 20% студентів-медиків повідомили про надмірне вживання алкоголю [4]. Виявлено, що ризик уживання алкоголю вищий серед студентів-медиків, ніж серед однолітків, які не навчаються в медичних вишах. Загалом, ризик зловживання наркотичними речовинами суттєво корелює з перенесеними психосоціальними порушеннями, включаючи стрес під час навчання й робочий тиск. Психотропні речовини все частіше використовуються для зменшення напруженості, подолання самотності, стресу, тривоги й депресії [2].

Функціональні стратегії подолання стресу й професійного вигорання шляхом соціальної підтримки сім'ї та друзів, вправи на релаксацію і спорт, корисні хобі маємо широко впроваджувати серед студентів-медиків. Необхідно постійно проводити виховні бесіди щодо небезпеки вживання алкоголю й наркотиків, вести пропаганду відмови від алкоголю й ігор на мобільних телефонах і ПК, які тісно пов'язані з вигоранням і їх можна вважати досить не-ефективними для боротьби зі стресом. Необхідно розробляти програми покращення психоемоційного статусу студентів-медиків, профілактики стресу й раннього професійного вигорання.

Список використаної літератури

1. Могильник А. І. Гендерний підхід у вищій освіті / А. І. Могильник, Я. О. Лелюк // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Здоров'я людини: теоретичні, практичні та методичні аспекти», 12 листопада 2015 р. – Полтава: Астрія, 2015. – С. 71 - 74.
2. Могильник А. І. Загальнокультурна компетенція як особистісна характеристика викладача вищої школи / А. І. Могильник, Я. О. Лелюк // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Здоров'я людини: теоретичні, практичні та методичні аспекти», 12 листоп. 2015 р. – Полтава: Астрія, 2015. – С. 75 - 77.
3. Cecil J. Behaviour and burnout in medical students / J. Cecil, C. McHale, J. Hart // Med. Educ. Online. – 2014. – 19(25). – P. 209.
4. Jackson E. R. Burnout and alcohol abuse dependence among U.S. medical students / E.R. Jackson, T.D. Shanafelt, O. Hasan // Acad. Med. – 2016. DOI:10.1097/acm.0000000000001138.
5. Parola V. Prevalence of burnout in health professionals working in palliative care: a systematic review / V. Parola, A. Coelho, D. Cardoso // JBI database of systematic reviews and implementation Reports. – 2017. – 15(7). – P. 1905-1933.
6. Rotenstein L. S. Prevalence of Burnout Among Physicians: A Systematic Review / L. S. Rotenstein, M. Torre, M. A. Ramos // JAMA. – 2018. – 320(11). – P. 1131-1150.
7. Saksson Ro K. E. A three-year cohort study of the relationships between coping, job stress and burnout after a counselling intervention for help-seeking physicians / K.E. Saksson Ro, R. Tyssen, A. Hoffart // BMC Public Health. – 2010. – 10. – P. 213.
8. Scholz M. Development and correlation of work-related behavior and experience patterns, burnout and quality of life in medical students from their freshmanhip to the first state examination / M. Scholz, C. Neumann, C. Steinmann // Psychother. Psychosom. Med. Psychol. – 2015. – 65(3-4). – P. 93-98.
9. Shiralkar M.T. A systematic review of stress-management programs for medical students / M.T. Shiralkar, T.B. Harris, F.F. Ed-dins-Folensbee // Acad. Psychiatry. – 2013. – 37(3). – P. 158-164.
10. Williamson K. Emergency Medicine Education Research Alliance (EMERA). Comparing the Maslach Burnout Inventory to Other Well-Being Instruments in Emergency Medicine Residents / K. Williamson, P. M. Lank, N. Cheema // J. Grad. Med. Educ. – 2018. – 10(5). – P. 532-536.

ПЕРЕВАГИ Й РИЗИКИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Моргун З.К., Соколенко В.М., Весніна Л.Е., Шарлай Н.М.

Українська медична стоматологічна академія

Проаналізовано практику дистанційного навчання. Охарактеризовано дистанційні форми навчально-пізнавальної діяльності. Визначено перспективи вдосконалення дистанційного навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання, індивідуальне навчання, інтеріоризація.

The article analyzes the practice of distance learning. Distance forms of educational cognitive activity are presented and analyzed. The prospects and improvement of distance learning are determined.

Key words: distance learning, individual training, interiorization.

За А. С. Макаренком, колективні форми роботи з підростаючим поколінням доречні й ефективні тільки у вихованні. У навчанні ж ідеальним методом він вважав репетиторство, або індивідуальне навчання. Сучасні носії й транслятори інформації – телекомунікації, комп'ютери та їхні мережі перетворюють педагога-носія інформації в тьютора або взагалі елімінують живе спілкування з викладачем під час дистантного індивідуального навчання. Пандемія CoViD-19 катастрофічно прискорила перехід до онлайн-освіти в планетарних, ноосферних масштабах.

Розглянемо співвідношення індивідуальної, парної (з викладачем) і колективної (зі студентами) роботи під час

дистанційної форми навчально-пізнавальної діяльності [1-4; 12; 14-15].

Для виконання цього завдання проаналізуємо сучасну технологію підготовки бакалаврів і магістрів у вищій школі [2-4; 12; 14]. Згрупуємо всі заняття за трьома видами навчальної роботи: групова, парна й індивідуальна. Індивідуально-дистанційна форма прагне два перші види навчальної роботи мінімізувати практично до нуля. Таку тенденцію В. Ф. Моргун позначив як «роботизацію» навчання [12]. Чи є вона ідеальною моделлю, до якої необхідно прагнути навіть в умовах стаціонару?

Розвиваючи ідеї видатних представників педагогічної думки, А. Г. Ривін, сучасник А.С.Макаренка, відкрив дивовижні можливості парного (діадного) взаємонавчання. Малогрупові роботи студентів на заняттях широко використовує американська педагогіка; культурно-історична школа Л. С. Виготського, П. Я. Гальперіна-Н. Ф. Талізної, В. В. Давидова-Д. Б. Ельконіна в Росії; сугестопедія Г. Лозанова в Болгарії; психологи й педагоги України: В. А. Бухбіндер, А. К. Дусавицький, А. В. Киричук, С. Д. Максименко, В. В. Репкін, Г. В. Дьяконов та ін.

Стовідсоткова комп'ютеризація приховує загрозу здоров'ю (знерухомлення, перевантаження зору), падіння культури читання, письма й писемного мовлення.

Ще один – суто практичний аргумент на користь групових форм роботи полягає в тому, що дипломовані фахівці – це ще й, як правило, майбутні керівники трудових колективів, офісів, фірм і підрозділів. Тому досвід спілкування і співпраці з людьми для їх підготовки неоцінний.

Отже, проблема полягає не в мінімізації до повного зникнення викладача й студентів з навчального процесу. Проблема, на наш погляд, полягає в пошуках пропорції індивідуальної, парної й групової роботи, а також – у їх оптимальній послідовності й технічному забезпеченні.

Якщо скористатися напрацюваннями багатовимірної теорії розвитку особистості, запропонованої В. Ф. Моргуном [5-9; 11-12], то таку послідовність можна представити у вигляді віяла пірамід, де біля основи розташовані спільні види роботи, а біля вершин – індивідуально самостійні. Точніше принципова схема може виглядати так: діалог – полілог – монолог. Пропорція й варіанти цих трьох видів роботи потребують подальшого експериментального вивчення й обґрунтування.

Якщо згадати про три переходи навчальної дії в процесі її інтеріоризації (освоєння): від зовнішньої дії – до внутрішньої, від спільної – до індивідуальної, від матеріальної – до ідеальної, послідовність можна модифікувати таким чином:

- 1) лекція;
- 2) відеолекція;
- 3) домашня схематизація (схеми і глосарій, складені студентами, мають бути залишені їм для використання на всіх наступних етапах навчання за винятком іспиту, тоді їхні повнота й точність будуть набагато вищі);
- 4) настінне плакатне навчання;
- 5) практичне групове заняття (з реальними предметами або їхніми моделями);
- 6) активний семінар;
- 7) контрольна робота (бланкова);
- 8) лабораторне комп'ютерне заняття;
- 9) практичне комп'ютерне заняття;
- 10) комп'ютерне тестування;
- 11) інтернет-консультації;
- 12) усні роботи з колективним їх захистом;
- 13) телеконференції;
- 14) іспит (залік).

За цією моделлю, дистанційне навчання не має елімінувати ні викладача, ні студентів. Воно має досягти такого рівня, щоб забезпечити за допомогою комп'ютера й супутникового зв'язку реальний діалог, реальний полілог (активний семінар, захист курсової роботи, телеконференція) в реальному часі навчання.

Отже, відповідно до поставлених завдань можна зробити такі *висновки*:

1) у дистанційному навчанні складається тенденція до абсолютної комп'ютеризації (роботизації навчання), тобто мінімізація таких видів занять як діалог із викладачем або полілог із колегами по навчанню, що є психологічно й педагогічно невиправданим;

2) перспективи гуманізації дистанційного навчання передбачають пошук оптимального співвідношення й послідовності всіх трьох видів навчальної роботи студента (парної, групової й індивідуальної) з переважанням двох перших – на початкових етапах навчання і третього – на завершальних;

3) тільки в цьому разі можна буде погодитися з тим, що «особистісні характеристики викладачів у системі дистанційного навчання набувають особливого значення при створенні для учнів умов психологічного комфорту» [15, с. 41]. Бо, в іншому разі, яке значення можуть мати особистісні характеристики викладачів.

Видатний вітчизняний натураліст В. І. Вернадський назвав перехід до третього тисячоліття «ноосферою» (сферою розуму), або «психозойською ерою» (ерою душі) [10]. Видатний вітчизняний педагог П. П. Блонський звернувся до освітян із таким закликом: «Учитель, стань людиною – тільки жива душа оживить душі!». Здається, що ці завдання залишаються актуальними для всіх рівнів освіти й нині.

Список використаної літератури

1. Вербицкий А. А. Цифровое обучение и он-лайн общение в условиях пандемии COVID-19 в измерениях философии, психологии и педагогики: пособие / науч. ред. В. В. Рыбалка, А. П. Самодрин; коллектив авторов. – Киев, Днепр, Кременчуг: ЛП Щербатых А. В., 2020. – С. 354-367.
2. Взятых В., Романкова Л. Социальные технологии в образовании. Психология обучения. Дайджест российской и зарубежной прессы. М.: СГУ, 1999. №4. С. 6-7.
3. Демкин В., Руденко Т., Серкова Н. Психолого-педагогические особенности дистанционного обучения. Высшее образование в России. 2000. № 3. С. 124-128.
4. Модульный принцип в системе дистанционного образовательного процесса современного гуманитарного университета / разработано И. В. Шестах; под ред. Н. М. Пилипенко. М.: СГУ, 1997. 8 с.

5. Моргун В. Ф. Использование многомерной концепции развития личности в дидактических целях. Методические рекомендации по составлению познавательных заданий для формирования общеучебных умений школьников / сост. Л. И. Гоженко, В. Ф. Моргун. Полтава, 1984. С. 3-10.
6. Моргун В. Ф. Психолого-педагогическая типология игр и их дидактическая функция // Андриевская О.С. и др. Деловые и ролевые игры при изучении химии. Полтава, 1991. С. 5-11.
7. Моргун В. Ф. Концепция многомерного развития личности и ее приложения. Философская и социологическая мысль. 1992. № 2. С. 27-40.
8. Моргун В. Ф. Інтеграція і диференціація освіти: особистісний та технологічний аспекти. Постметодика. Полтава, 1996. № 4. С. 41-45.
9. Моргун В. Ф. Інтедифія освіти. Психолого-педагогічні основи інтеграції та диференціації (інтедифії) навчання. Курс лекцій / відпов. за випуск акад. В. Р. Ільченко. Полтава: Наукова зміна, 1996. 78 с.
10. Моргун В. Ф. «Психозойська ера» В. І. Вернадського: кінець світу чи гармонія людини і довкілля? Постметодика. 2001. №5-6. С. 16-19.
11. Моргун В. Ф., Коняева А. П., Колинько В. В. Индивидуальная беседа с учеником. Основы педагогического мастерства. Методические указания к практическим занятиям для студентов III курса / под ред. И. А. Зязюна. Полтава, 1983. Ч. 2. С. 20-40.
12. Моргун В. Ф. Дистанционное обучение: роботизация или гуманизация? Образовательные технологии многоуровневой подготовки специалистов. Мат-лы науч.-практ. конф. / науч. ред. В. Ф. Моргун; отв. ред. Н. В. Беседин. Полтава, 2002. С. 44-50.
13. Моргун В. Ф. Перспективи вивчення топології полімотивації особистості у діяльнісному підході. Проблеми мотивації особистості в сучасному освітньому просторі: колект. моногр. / наук. ред. Л. В. Герасименко, В. Ф. Моргун. Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2020. С. 247-257.
14. Серкова Н. В. Психологические рекомендации к созданию электронных курсов в дистанционном обучении. Психология обучения. Дайджест российской и зарубежной прессы. М.: СГУ 2001. № 7. С. 39-42.
15. Симонов В. М. Гуманитаризация естественно-научного образования в контексте развития компьютерных технологий. Волгоград, 1997. 120 с.

КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ Й ОСОБЛИВОСТІ СПРІЙНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ОДНА З ГОЛОВНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Мохначов О.В., Овчаренко Л.К.

Українська медична стоматологічна академія

Будь-яка сучасна освітня програма передбачає необхідність опрацювання значного обсягу матеріалів, який постійно зростає. У той же час, «лібералізація» системи освіти, переведення її частини на факультативну основу й тотальне тестування як елемент оцінки якості засвоєної інформації призводить до заміни класичного логічного мислення на кліпове, що особливо небезпечно в період карантину й глобальної тенденції до переходу на дистанційне навчання. Розуміння критичної необхідності трансформації сучасної системи навчання зі збереженням кращих рис класичної, фундаментальної освіти і з урахуванням зміни особливостей сприйняття інформації сучасною молоддю вимагає зміни нинішньої освітньої програми після глибокого аналізу проблеми із залученням психологів, ІТ-фахівців і роботодавців.

Ключові слова: дистанційне навчання, кліпове мислення, логічне мислення, сучасна освіта, покоління Z.

Any modern educational program requires the processing of a significant amount of materials, which is constantly growing. At the same time, "liberalization" of the education system, transfer of its part to the optional basis and total testing as an element of assessing the quality of assimilated information leads to the replacement of classical logical thinking with clip, which is especially dangerous during quarantine and the global trend towards distance learning. Understanding the critical needs of transformation the modern education system while preserving the best features of classical, basic education and taking into account changes in the perception of information by modern youth, requires a change in the current educational program after in-depth analysis of psychologists, IT specialists and employers.

Key words: distance learning, clip thinking, logical thinking, modern education, generation Z.

Станом на жовтень 2019 року, за даними дослідження Factum Group Ukraine, 71% українців регулярно користуються Інтернетом. Проте серед тих, кого прийнято вважати поколінням Z, цей показник сягає 96-97%. За даними дослідження Big Data, Bigger Digital Shadows and Biggest Growth in the Far East, проведеного IDC, розповсюдження технологій і доступу до Інтернету призвели до подвоєння глобального обсягу інформації за останні 2 роки і з 2,8 зеттабайт у 2012 році до 40 зеттабайт у 2020, що перевищує прогнозоване зростання на 14%. Проте лише 23% інформації вважають корисною і лише 3% з 23% використовуються на даний момент. Через глобальну інформатизацію освітнього процесу й «комп'ютеризацію» і «смартфонізацію» життя відбувається формування саме кліпового (фрагментарного, мозаїчного, піксельного, колажного, калейдоскопічного) мислення як елементу захисту від обсягів різноманітної інформації.

Критично важливі в цій ситуації структуризація отриманої інформації й повернення в освітні програми закладів вищої освіти таких предметів як логіка й риторика. Натомість оцінка знань за допомогою тестування примушує студента вивчати предмет шляхом заучування «ключових» слів без занурення в тему предмета.

Більше того, уся сучасна система освіти спрямована на вміння студентом читати й запам'ятовувати величезну масу інформації. Але, як показують результати опитування студентів на кафедрі внутрішньої медицини №2 з 2016 року, показник кількості прочитаних книжок знизився з 7,4 за рік до 5,41 у 2019 році. Натомість помітно збільшилася кількість переглянутих за місяць фільмів: із 7,6 у 2016 році до 9,7 у 2019. Це свідчить про стрімку зміну каналів отримання інформації в молоді й невідповідність сучасних методів викладання вимогам сучасного світу, що при-